

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

**Всеукраїнський науково-практичний семінар
«Розвиток освіти в добу Української революції
(1917–1921)»**

*Збірник матеріалів
Всеукраїнського науково-практичного семінару*

17 травня 2017 року

Київ – 2017

*Затверджено до друку вченою радою
Державної науково-педагогічної бібліотеки України
імені В. О. Сухомлинського.
протокол № 9 від 30 травня 2017 р.*

Редакційна колегія:

Березівська Л. Д. (голова редкол.), доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Зозуля С. М., кандидат історичних наук, заступник директора з наукової роботи Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Страйгородська Л. І., кандидат історичних наук, заступник директора з науково-інформаційної та бібліотечної роботи Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Літературний редактор:

Мося І. А., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу науково-технічного забезпечення та впровадження комп'ютерних технологій Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Рецензенти:

Гавриленко Т. Л., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка;

Коліда Н. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Р 64 **Розвиток освіти в добу Української революції (1917–1921)** : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Зозуля С. М., Страйгородська Л. І. ; літ. ред. Мося І. А.]. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2017. – 103 с.

Збірник містить матеріали, в яких стисло викладено наукові повідомлення учасників Всеукраїнського науково-практичного семінару «Розвиток освіти в добу Української революції (1917–1921)», що відбувся в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського.

Редколегія не несе відповідальності за зміст публікацій. Відповідальність за зміст публікацій несе автор.

УДК 37(091)(477)"1917/1920"(082)

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ М. М. ТАРАСЕВИЧА В СПЕЦІАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Лікар, професор медицини М. М. Тарасевич працював в Одесі в 20–30-х роках минулого століття обласним інспектором закладів для дефективних дітей. 24 березня 1921 р. М. Тарасевич виступив із доповіддю на науковій конференції Одеського Педологічного інституту на тему “Класифікація дефективних дітей” [1, с. 3].

Позитивним є те, що автор звернув увагу на існуючі в той час класифікації, наголошуючи, які діти створюють групу “дефективних”, оскільки “проблеми дитячої дефективності набувають глибоке педагогічне і соціальне значення” [1, с. 7].

Як вказував М. Тарасевич, більшість існуючих класифікацій мають на меті інтелектуальну дефективність, тому групують дефективних дітей залежно від стану їхнього розумового розвитку, охоплюючи різноманітні форми розумових дефектів із кількісного боку (класифікації Бурневіля, Демора, Біне та ін.); класифікації з суто симптоматичними формами: “моральні аномалії”, “здатність до брехні”, “неслухняні діти” [1, с. 13]. Часто замість певних форм дефективності зустрічалися голі терміни: “педагогічна відсталість”, “піднормальний стан”, “знівечені середовищем” (класифікації Сікорського, Бонкура та ін.) [1, с. 14]. На думку вченого, групу дефективних складають діти з певними фізичними чи психічними дефектами в своєму розвитку та діти, у котрих дефектів немає, але в їхній психофізичній організації наявні властивості, які гальмують психофізичний розвиток [1, с. 6].

Готуючи класифікацію, М. Тарасевич дотримувався еволюційно-біологічної точки зору, враховуючи біологічну основу як первинну у виникненні порушень. Усіх дітей він поділив на три основні підгрупи: 1) діти з дефектами й аномаліями у фізичному організмі (фізичні дефекти); 2) діти з дефектами та аномаліями органів чуття (психофізичні дефекти); 3) діти з дефектами й аномаліями психіки (психічні дефекти). Учений звернув увагу на те, що, розробляючи класифікацію, потрібно вивчати як виховані діти, який їхній фізичний стан. Детальний аналіз причин дефективності, медико-психологічне дослідження стану дитини, минулого її життя та родини – розглядав як першу вимогу правильного виховання таких дітей, доводячи, що знання причин дефективності допоможе набутти знань швидше їх позбутися [1, с. 11].

Запропоновану класифікацію автор назвав “досвід природної класифікації”, стверджуючи, що вона являє собою найбільш типові риси можливих змін “функціонального механізму невро-психіки” у дітей і дорослих [1, с. 26]. Провідну роль М. Тарасевич надавав біологічним задаткам та правильному медико-педагогічному режиму, вбачаючи в них засіб розвитку нормальної особистості, відсутність якого призводить до затримки душевного розвитку. В основу класифікації вчений поклав

активність – форму й міру реакцій організму на зовнішні та внутрішні впливи, наголошуючи, що психічна активність змінюється під впливом “психо-нервових” хвороб, але завдяки вихованню, усуненню шкідливих звичок можна досягти позитивного результату [1, с. 17]. У пропонуваній класифікації виділив три форми “психо-нервової” активності: I – стійка, гармонійна, врівноважена активність; II – нестійка, невірноважена, легко збуджувальна активність; III – роздратована психо-нервова конституція. У кожній формі виділив дітей трьох груп: а) без розумової й моральної дефективності; в) із розумовою дефективністю; с) із моральною дефективністю. Okремо було виділено “Психо-нервові конституції, ускладнені хворобами”. Діти, віднесені до цієї категорії, не підлягають навчанню. Водночас М. Тарасевич наголошував, що за сприятливих умов середовища та виховання будь-яким формам дитячої психо-нервової активності доступна можливість повноцінного розвитку, а за несприятливих – настає вторинна дефективність різних ступенів [1, с. 21]. Пізніше Л. Виготський назвав це “вторинним дефектом”.

Варті уваги погляди автора на навчання дітей із фізичними, сенсорними й розумовими порушеннями. Діти з фізичними порушеннями та з порушеннями органів чуття можуть навчатися разом з усіма, не виявляючи загрози для інших. Водночас автор дав характеристику імбецилам, ідіотам, для яких характерні негативізм, упертість замість вольової ініціативи, назвавши такий стан “недорозвинуті форми душевних функцій”, довівши, що ці діти не можуть навчатися в одній школі із здоровими дітьми [1, с. 7–8]. Даний висновок М. Тарасевича досить цінний для сучасної спеціальної освіти, оскільки нівелюється увага до порушень розумового розвитку дітей. Їх масово намагаються “навчати” у масових дошкільних та шкільних навчальних закладах.

Цінною є теза М. Тарасевича про те, що діти з порушеннями розвитку потребують постійного лікування й виховання, оскільки з віком деградація прогресує. Він визначив фактори, що ускладнюють порушення, та вказав, що різноманітні форми дитячої психо-нервової дефективності залежать і від інших факторів, які ускладнюють основні форми психо-нервової активності: 1) несприятливі умови середовища й виховання; 2) хвороби; 3) первинні дефекти (недорозвиток) “невро-психіки”. Тому в класифікації розглядав форми психо-нервової активності, неускладненої вказаними факторами, та окремо форми активності, ускладнені недорозвитком у розумовій сфері [1, с. 26–27].

Отже, використання ідей М. Тарасевича щодо класифікації, навчання й виховання дітей із порушеннями психофізичного розвитку позитивно вплине на якість освітньої, медико-психологічної, реабілітаційної допомоги дітям та організацію їхнього навчання у відповідних типах навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Тарасевич Н. Классификация дефективных детей / Н. Тарасевич. – Харьков : Изд. Главсоцвоса Н.К.П., 1922. – 27 с.